

ÀNGEL OLIVÉ GATELL (1928-2016)

Francesc X. Puig Rovira

Des de jove, Àngel Olivé va ser un impulsor i activista de la cultura catalana, les primeres iniciatives les va dur a terme a Vilanova i la Geltrú després de la Guerra Civil, les quals, arran de la prohibició, s'havien de fer aprofitant les petites esclertes que hi havia. Més endavant, des de 1972, en els darrers anys del franquisme i en els primers de la democràcia, va ser membre de la Junta de Patronat de la Biblioteca Museu Balaguer, des de la qual va contribuir a la renovació de l'estructura i l'orientació del Centre d'Estudis, del qual fou president. Alhora, en el terreny professional, va ser un dels vilanovins que va viure i participar més de prop en l'evolució local de l'ensenyament tècnic, des de l'Escola Industrial, com s'anomenava a la dècada dels quaranta, fins a l'actual Escola Politècnica Superior d'Enginyeria, institució de qual fou un alumne brillant i, més endavant, des de 1956 fins a la jubilació, catedràtic. És notable el seu paper en la vida cultural i ciutadana de Vilanova, portat a terme principalment en les dues institucions més arrelades i de més prestigi de la ciutat: L'Escola Politècnica d'Enginyeria i la Biblioteca Museu Balaguer.

From his youth, Àngel Olivé was a promoter and activist of the Catalan culture, in the first initiatives in Vilanova i la Geltrú after the Civil War in which, as a result of the ban, they had to take advantage of the loopholes. Later, from 1972, in the last years of the Franco regime and in the first ones of the democracy, was member of Junta de Patronat de la Biblioteca Museu Balaguer, from which it contributed to the renovation of the structure and the orientation of the Center of Studies, of which he was president in a period. At the same time, in the professional field, he was one of the local promoters who lived and participated more closely in the local evolution of technical education, from the Industrial School, as it was called in the 1940s, to the current Higher Polytechnic School of Engineering, institution of which he was a brilliant student. Later, from 1956 until the retirement, he was a professor at the same institution. Its role in the cultural and civic life of Vilanova is remarkable, carried out mainly in the two most prestigious institutions of the city: the Polytechnic School of Engineering and the Balaguer Museum Library.

Des de la joventut, Àngel Olivé va ser, en diverses entitats i manifestacions vinculades a la cultura catalana, un impulsor generós i entusiasta de nombroses iniciatives. Al mateix temps, en el camp professional, va ser un dels vilanovins que va viure i participar més de prop en l'evolució local de l'ensenyament tècnic, des de l'Escola Industrial, com s'anomenava a la dècada de 1940, fins a l'actual Escola Politècnica Superior d'Enginyeria.

Àngel Olivé Gatell va néixer el 29 d'agost de 1928 a Roda de Berà, fill de Josep Olivé Recasens i d'Encarnació Gatell Nincles; era el petit de cinc germans. Al municipi de Roda hi havia un nus ferroviari destacat on es bifurcaven les línies de Sant Vicenç a Reus que seguia cap a Mora i Casp a Madrid i de Sant Vicenç a Valls i Lleida. El pare era el cap de l'estació. L'any 1941, passà a un destí ferroviari a Vilanova i la Geltrú; s'hi traslladà amb la família i tingué l'habitatge a l'edifici de l'estació.

LA JOVENTUT I ELS ESTUDIS

Àngel seguí els estudis primaris al Col·legi Acadèmia Comercial, del qual era director i propietari el mestre Pelegrí Escarrà Serrat, ubicat a la cruïlla de la rambla Principal amb la de la Pau; era un noi aprofitat. Quan va tenir l'edat reglamentària, es va matricular a l'Escola Industrial, que llavors tenia el nom oficial d'Escola Elemental del Treball, per cursar els únics estudis que s'impartien, dins del que més tard s'anomenà formació professional. Els estudis de peritatge industrial

foren suspesos en acabar la Guerra Civil, per falta d'equipaments i de recursos econòmics, segons es digué, tant a l'Escola de Vilanova com en d'altres cinc de la resta d'Espanya, aproximadament la meitat de les que existien. Es restabliren el curs 1945-1946, només per a l'especialitat mecànica; el 1949 s'autoritzaren els de la branca elèctrica.

Àngel Olivé seguí els estudis de peritatge mecànic. Els acabà el 1950 en la primera promoció després de la represa, amb un expedient acadèmic brillant. Seguidament entrà com a tècnic als tallers ferroviaris de Vilanova. Voldria al·ludir al fet que, tradicionalment, les companyies ferroviàries estatals (primer MZA, i després RENFE) afavorien que els fills dels empleats seguissin els estudis de peritatge industrial i els pagaven la matrícula. Era una manera de proporcionar una formació tècnica a joves que, per tradició familiar, volguessin seguir treballant en el sector ferroviari, sovint en un nivell professional superior al dels pares. No he pogut comprovar amb precisió si fou el cas d'Àngel Olivé, però és versemblant suposar-ho.

PROFESSOR DE L'ESCOLA TÈCNICA

Olivé formà part del nombre petit d'alumnes que en acabar la carrera procurà seguir vinculat a l'Escola com a professor auxiliar (en el nivell de formació professional o de peritatge). No resultava fàcil, atès el nombre limitat de places, però tampoc ho era encaixar l'horari de classes a l'Escola amb el laboral de

les fàbriques i tallers, que sovint era rígid; a més, era un hàbit establert que alguns dels catedràtics (amb poca vinculació a Vilanova més enllà de l'àmbit de l'Escola) preferien tenir com a col·laboradors persones del seu entorn, professional o de relacions. En aquest context, després de superar alguns obstacles, Olivé aconseguí ser auxiliar de Pere Vallcorba Sánchez, enginyer industrial resident a Barcelona, professor a Vilanova i la Geltrú des de 1927; llavors impartia les assignatures de Topografia i Construcció. Vallcorba no tenia una plaça fixa de catedràtic, si bé fou interí de diverses matèries, sense interrupció.

Llavors, per ser professor numerari o catedràtic, la màxima categoria docent, l'única amb vinculació permanent i estable, era indispensable aprovar unes oposicions. L'oportunitat no resultava fàcil; el nombre de places a l'escala era limitat, les convocatòries d'oposicions eren bastant espaciades, en cada una s'oferien places per a escoles de tot Espanya. La preparació exigia un esforç considerable i les proves davant d'un tribunal se celebraven a Madrid. L'any 1955, s'anuncià una convocatòria per a diverses places del grup de Topografia i Construcció, entre les quals hi havia la de Vilanova; el professor Vallcorba, que tenia una edat propera a la de jubilació, anuncià la intenció de no presentar-s'hi. En canvi, animà el seu auxiliar a fer-ho.

Àngel Olivé en feu cas, preparà els exercicis amb la tenacitat que posava en els seus propòsits i aconseguí aprovar; el resultat li per-

meté obtenir la plaça que li interessava, la de Vilanova. Amb el seu esforç havia superat un repte, que li permeté, el 1956, ser catedràtic i formar part del grup de l'Escola de nivell més alt, aquell en què pocs anys enrere havia trobat entrebancs. El 1956, l'Escola tenia la seu a l'edifici conegut com a Escoles Ventosa, a la plaça de la Vila, amb entrada per l'actual avinguda de Francesc Macià; no fou fins al 1959 que es traslladà a l'edifici nou de la plaça de l'Estació. Olivé també fou professor numerari de Formació Professional, situació que llavors era habitual en els catedràtics.

Realment, Àngel Olivé representa un cas singular a l'Escola de Vilanova. En aquella època i en les anteriors era escàs el nombre de titulats formats a la mateixa Escola, i a més naturals o molt vinculats a Vilanova, que havien aconseguit ser-ne catedràtics. En tota la història anterior, només s'han donat quatre o cinc casos. En aquesta Escola, a diferència d'algunes altres del seu rang, no hi havia tradició de seguir la carrera docent, peculiaritat de què vull fer un esment explícit.

En els gairebé 60 anys que han passat i en els més de 40 transcorreguts des del 1956 que fou catedràtic fins al 1998, que li tocà la jubilació, a l'Escola de Vilanova –com a totes les de la seva categoria– s'han produït canvis notables i positius, dels quals Àngel Olivé n'ha estat un testimoni proper.

Els anys posteriors a 1956 compartí el treball a l'Escola amb el dels tallers de RENFE, dels

quals arribà a ser el cap. D'altra banda, considerà convenient ampliar els estudis que posseïa amb els superiors d'enginyeria industrial, que seguí a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials de Barcelona, i acabà el curs 1965-1966. L'esforç que hi hagué d'esmerçar fou considerable. A més, en aquests anys, formà una família que arribà a tenir cinc fills.

Cap al 1964, en una reforma dels plans d'estudis, quan als graduats se'ls donà el títol d'enginyer tècnic, les assignatures de Topografia i Construcció foren suprimides, i Àngel Olivé hagué de canviar de càtedra; optà per la de Dibuix o Expressió Gràfica, que estava vacant; d'aquesta matèria ja en tenia experiència perquè era la que impartia a formació professional.

Un dels primers canvis en l'estructura de l'Escola, com a conseqüència de la Reforma de l'Ensenyament Tècnic de 1957, fou la separació progressiva entre els nivells de formació professional i d'ensenyament tècnic, fins a arribar a la separació en dues escoles diferents, encara que durant bastant anys, a Vilanova, seguiren utilitzant el mateix edifici i bona part del professorat. L'escola de peritatge industrial fou classificada com a "tècnica de grau mitjà".

El punt més destacat en les transformacions resultà de l'aplicació de la Llei General d'Educació de 1970, segons la qual les escoles tècniques superiors s'integraven a les universitats (fins llavors tenien un estatus poc homologat) i les de grau mitjà també s'hi integraven, com a escoles universitàries.

Les escoles tècniques de l'àmbit de Catalunya s'integraren a la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), creada de nou el 1971. A l'Escola de Vilanova, les conseqüències foren visibles, tant per a l'Escola en si com per al professorat. Un altre punt de canvi, més social que administratiu, fou l'adveniment de la democràcia, que en el cas de Vilanova repercutí en les relacions entre l'Escola i la ciutat, entre la direcció de l'Escola i l'Ajuntament; també hi influí, sens dubte, el canvi de les persones, no solament pel canvi polític sinó també pel de generació dominant.

Encara la llei posterior de Reforma Universitària, de 1983, ja de la democràcia, comportà la transformació més àmplia i més profunda, basada en el principi de l'autonomia universitària; afectà gairebé tots els aspectes institucionals, principalment l'estructura del professorat i la dels estudis. Una qüestió destacable és la transferència de diverses competències sobre les universitats als governs de les comunitats autònomes, en el cas de Catalunya a la Generalitat. Segons aquesta llei, els departaments universitaris són la base de l'organització acadèmica. A la UPC, un dels departaments creats fou el d'Expressió Gràfica a l'Enginyeria. Àngel Olivé en formà part; i quan es posà en marxa, en la primera etapa, fou designat cap del departament per elecció dels professors que el formaven.

En el curs de la carrera com a professor, en una data que no puc precisar però que devia ser a principis de la dècada de 1970, Àngel

Olivé es pogué acollir a l'anomenat règim de "dedicació exclusiva", que amb un complement salarial adequat obligava a dedicar-se només a la tasca docent; fou un pas molt clar per a la dignificació i la professionalització del professorat universitari. Això el feu optar per deixar el treball i la responsabilitat a RENFE.

Certament l'història acadèmica i administrativa d'Àngel Olivé fou singular; en especial si s'analitza des del marc de Vilanova, on transcorregué tota la seva vida professional. Repeteixo que fou un dels pocs de la seva generació i de les anteriors que havent entrat a l'Escola com a alumne del nivell més baix, aconseguí el més alt, el de catedràtic. A les generacions posteriors, una trajectòria similar no és tan singular, atès que s'han produït canvis socials.

El lector pot pensar, amb raó, que m'he estès massa en el relat, referit només a una faceta de la biografia d'Àngel Olivé. He procurat analitzar-la amb objectivitat, a partir d'un coneixement des de la proximitat; alguns aspectes dels que he parlat també formen part de la meua biografia, en part, gràcies a l'Àngel Olivé. El curs 1964-1965, ell em va oferir de col·laborar com a auxiliar en la seva càtedra. Ho vaig ser dos o tres cursos, fins a l'extinció de les assignatures que he comentat. Llavors ja "havia entrat en el sistema" i em vaig acomodar a d'altres matèries. Al cap de pocs anys vaig participar en unes oposicions a càtedra, amb bon resultat, i com a destinació em va

tocar l'Escola de Manresa. Em vaig allunyar de Vilanova, només professionalment, i vaig començar una etapa professional nova en el marc de la UPC. No m'hi allargaré. Del que vull deixar constància és del fet que Olivé em va ajudar a aconseguir el primer lloc com a professor interí. En el llenguatge tradicional, avui obsolet, qualsevol professor recorda amb afecte "la primera pissarra" i qui l'ha ajudat a accedir-hi.

PROMOTOR I ACTIVISTA DE LA CULTURA CATALANA

Una altra faceta de la biografia d'Olivé és la de promotor i activista de la cultura catalana. En les primeres manifestacions a Vilanova després de la Guerra Civil que, atesa la prohibició oficial, s'havien de fer aprofitant les petites esquetes, un Àngel Olivé molt jove hi era present amb convenciment i amb entusiasme. L'any 1944 se celebraren les primeres ballades de sardanes; el 1945, el primer concurs de colles, activitats que tingueren un vessant d'aventura pel context del sistema polític i per l'actitud de les autoritats locals. Per poder-se reunir, els impulsors trobaren acollida a La Unió Vilanovina, en el si de la qual, la tardor de 1944, es creà la Secció Folklorica, que gaudia de certa autonomia dins de l'entitat i que disposava d'una junta de govern pròpia, que, des de l'inici, presidí Josep Maria Baig Aribau; la situació durà fins al 1947. Els anys 1945, 1946 i 1947 se celebrà al camp de futbol un concurs anual de colles sardanistes. Olivé hi participà activament i fou membre del jurat qualificador.

El 1949, la Secció Folklorica s'integrà al Círcol Catòlic (que tenia la consideració de Centre Interparroquial d'Acció Catòlica), sota l'aixopluc de l'església i del rector arxipreste mossèn Llorenç Garriga Pobla. Com en l'etapa anterior, era regida per una junta, presidida per Baig; Olivé en fou vocal, després secretari, i president quan, el 1951, Josep M. Baig marxà a Amèrica amb la família. El mateix any s'inicià la publicació d'una circular informativa, amb el nom de *Folklore*, de la qual sortiren cinc números; era editada amb modèstia, impresa manualment en una multicopista rudimentària, però amb cura en el contingut. Ocupa un espai a la premsa local de l'època. La Secció Folklorica organitzà nombroses activitats; en totes, malgrat la manca de publicitat, les dificultats existents i sovint la prohibició, era perceptible la catalanitat latent. El 1950, como a secretari de la Secció Folklorica, Olivé participà, a Martorell, en la 1a Assemblea Intercomarcal [d'Estudiosos] del Penedès i Conca d'Òdena.

La crònica detallada de la Secció Folklorica fou escrita per Olivé, juntament amb Xavier Garcia Soler, també membre actiu, en el llibre *Història de la Secció Folklorica. Una contribució al redreçament cultural del poble després de la desfeta* (1985).

També participà, durant un temps, en la campanya local en pro del *Diccionari català valencià balear* (conegut també com a Diccionari Alcover Moll), per reprendre la publicació, iniciada el 1926, interrompuda el 1935,

i que es vol reprendre per mitjà de la captació de subscriptors per a l'edició en fascicles.

En l'ambient esbossat, en el qual tingué un paper destacat, Àngel Olivé conegué la persona que des del 1955 fou la seva esposa, Maria Rosa Duran Mulà, filla de Joaquim Duran Muntaner, metge que s'establí a Vilanova a la meitat de la dècada de 1940, procedent d'Esparreguera; a més d'exercir la professió amb un tracte als pacients summament delicat, es caracteritzà per la catalanitat i per les conviccions liberals.

A l'apartat anterior d'aquest article m'he referit a l'esforç que Olivé hagué de fer per seguir i avançar en la carrera professional, i simultàniament en formar la família, que l'absorbí totalment i l'obligà a deixar en suspens altres activitats. La seva catalanitat es mantingué viva, però en estat latent; no s'extingí.

LA BIBLIOTECA MUSEU BALAGUER I EL CENTRE D'ESTUDIS

El seu nom surt de nou quan el 1972 és proposat per cobrir una vacant de la Junta de Patronat de la Biblioteca Museu Balaguer. S'inicià una etapa nova de l'actuació pública d'Àngel Olivé. Participà amb regularitat a totes les reunions.

L'octubre de 1975 se celebrà a Vilanova la XIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, en el 25è aniversari de la primera, a Martorell, a la qual assistí un grup de vilanovins, que contribuïren a la creació, el 1951, del

Centre d'Estudis de la Biblioteca Museu Balaguer (CEBMB). Al cap de vint-i-cinc anys, l'octubre de 1975, Vilanova fou la seu de la XIX Assemblea. Per aquest temps, sorgí un moviment, amb participació d'un grup de joves, interessats per la història i per altres temes locals, poc vinculats al Centre d'Estudis, crítics amb l'orientació que havia pres al llarg dels anys, amb ganes de participar-hi, i alhora amb un rebuig a la manca de renovació dels dirigents i a la dependència de la BMB. Les normes de funcionament, vigents des de 1951, no es consideraven adequades el 1975. Alguns membres de la Junta de Patronat de la BMB, no tots, eren conscients de la situació i de les inquietuds comentades. El 13 de maig de 1978 la Junta donà un pas endavant en nomenar el vocal Àngel Olivé com a delegat del Patronat per a les qüestions relatives al Centre d'Estudis; Olivé s'havia mostrat favorable a les aspiracions dels que reivindicaven un canvi, alhora que compartia l'esperit que el 1951 n'inspirà la creació.

En aquest context, es formà una comissió gestora per preparar la reestructuració del Centre d'Estudis, sota la base d'una democratització interna i d'una major autonomia de funcionament. La proposta del grup promotor, al qual s'hi adheriren altres persones, fou acceptada per la Junta de Patronat de la BMB. D'acord amb els estatuts nous, es convocaren eleccions, el 21 d'octubre de 1978, per formar la Junta del CE, de la qual Àngel Olivé fou designat president, per un període de tres anys. Sota el seu impuls, ben

perceptible, començà un període de recuperació, amb nombroses activitats. Una decisió remarcable fou la represa del *Butlletí de la Biblioteca Museu Balaguer*, en una 6a època, del qual s'encarregà el CE. En sortiren quatre volums, corresponents a 1980, 1981, 1982 i 1983-1985, és a dir, per als tres primers, en el període la presidència d'Olivé; el de 1983-1985 sortí endarrerit. Recordem que, trenta anys enrere, també impulsà la revista *Folklore*, quan presidí la Secció Folklorica. En aquest període presidencial, el CE convocà uns premis per a estudis de temàtiques diverses, fixades prèviament, sota els noms i en honor de Francesc Macià, Víctor Balaguer, Francesc X. Lluch i Rafecas i Albert Ferrer Soler. Se'n fan dues o més convocatòries. El primer lliurament dels premis, el 30 d'octubre de 1980, es fa en un acte solemne, que presideix el conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Max Cahner.

Segons els estatuts, la Junta del CE s'ha de renovar cada tres anys. El 27 d'octubre de 1981, Àngel Olivé cessa com a president, i com a resultat de l'elecció és designat Oriol Pi de Cabanyes. En els tres anys com a president, Olivé portà a terme una activitat destacable, frenètica. Notem que aquests tres anys coincideixen amb el període que a Catalunya s'ha aprovat l'Estatut d'Autonomia de 1979, s'ha recuperat la Generalitat de Catalunya i s'ha format el primer govern, presidit per Jordi Pujol, sortit d'unes eleccions democràtiques. Àngel Olivé se sentí complagut i identificat amb la nova etapa política, i ho

expressà amb emoció i vehemència. Les seves conviccions nacionalistes, diguem-ho clar com ell mateix ho afirmà, es poden manifestar lliurement en públic, fet que els de la seva generació no havien pogut fer mai. La seva intervenció en l'estructuració del Centre d'Estudis s'ha de situar en aquest context. També mostrà un paper més actiu en la Junta de Patronat de la BMB, i la voluntat de participar en la majoria de qüestions, i de ser present en les relacions institucionals externes, amb cert desig de protagonisme. Tot això durant uns anys, fins al desembre de 1991, en què la institució Biblioteca Museu Balaguer canvià d'estructura jurídica, passà a ser Organisme Autònom (o Fundació Pública) Municipal, i tots els que eren membres de l'antiga Junta de Patronat cessaren reglamentàriament; la decisió afectà Àngel Olivé, i a uns quants més que no havien dimitit voluntàriament en el període transitori.

En el període que acabem de recordar, Olivé també tingué un paper destacat en la comissió promotora de l'erecció del monument a Francesc Macià, que es constituí el 1977. Macià era un dels personatges que ell admirava amb més devoció, tant pel seu significat polític i patriòtic com per ser un fill il·lustre de Vilanova. A la comissió actuà amb el neguit que el caracteritzava, fins a aconseguir fer realitat el monument projectat per Josep Maria Subirachs, que fou inaugurat el 18 de desembre de 1983.

Entre els anys 2001 i 2010, Olivé participà en una altra institució cultural local, l'Aula

d'Extensió Universitària de la Gent Gran de la comarca del Garraf, de la qual fou president i en la qual també mostrà el seu dinamisme; ho deixà quan considerà que el seu estat físic no li permetia actuar com ell volia. Morí a Vilanova el 26 de maig de 2016.

Notem que quan Àngel Olivé ha tingut una responsabilitat en una entitat o l'ha presidida, ha procurat donar-hi un ritme notable, augmentar la projecció pública i poder gaudir de la màxima autonomia; la situava al centre de la seva inquietud i actuava com si allò en què intervenia tingués un interès general prioritari. D'altra banda, si ha pogut superar els obstacles que ho impedien, ha impulsat l'edició d'un butlletí o publicació similar que servís de portaveu i que, d'alguna manera, deixés constància de les accions realitzades i alhora dels criteris que les han inspirat. No gaire prolífic a escriure, en els articles que ha signat o en els editorials ha deixat entendre la base de la seva inquietud. Podem esmentar la revista *Folklore* (1951), la crònica de la Secció Folklorica (llibre que escriví conjuntament amb Xavier Garcia, 1985), el *Butlletí de la BMB*, on, a més dels editorials, és molt significatiu un article seu en el número de 1980, "L'esperit que ens ha de guiar: el de Víctor Balaguer", recull d'opinions i reflexions), i, en un altre àmbit, els textos escrits per ell en el llibre *Fets memorables a l'Escola de Vilanova i la Geltrú i al seu entorn. 1945-1995. 50 anys de recuperació dels ensenyaments tècnics* (1995), del qual fou uns dels promotors. Finalment, l'inici

de la 7a època del *Bulletí de la BMB*, editat des de 2008 per l'Associació d'Amics de la Biblioteca Museu, creada el 1996, i posada de nou en marxa al cap de deu anys, després d'alguns d'inactivitat, es deu a la tenacitat d'Àngel Olivé en la intenció de recuperar una de les publicacions de més tradició a Vilanova.

En recordar, amb afecte, la trajectòria professional i ciutadana de l'amic Àngel Olivé, hem procurat repassar amb objectivitat la seva empremta i el seu testimoni en la cultura i en vida ciutadana de Vilanova i la Geltrú, duta a terme principalment en les dues institucions de més arrelament i de més prestigi que té la ciutat: l'Escola Politècnica d'Enginyeria i la Biblioteca Museu Balaguer. Que el seu record sigui permanent.